

# de mercator 0/s

## INLEIDING

In het nummer van "Wandelaer et Sur l'Eau" van juni 1931 verschenen de tekeningen van het nieuw Belgisch opleidingsschip. Het plan was ondertekend door A. de Gerlache, toen directeur-generaal van het Zeewezen. De bouw ervan werd toevertrouwd aan de scheepswerf Ramage & Ferguson, te Leith, Schotland. Het schip werd gebouwd voor rekening van de Belgische Staat. De uitbating werd toevertrouwd aan de Belgische Zeevaartvereniging.

De kostprijs bedroeg 9 miljoen fr. Dit zeilschip, een barkentijn, en genoemd naar de Vlaamse kartograaf Mercator, meet 778,86 ton bruto. Ze meet 78,40 m lengte o.a., 11,09 m breedte en 4,5 m diepgang. Om tijdsverlies bij windstilte, en het aanlopen van havens te vergemakkelijken, is ze uitgerust met een hulpmotor van 500 pk. Dit vaartuig verzekerde tot in 1960 de opleiding van de Belgische koopvaardijofficieren. Sinds 1961 werd de MERCATOR als museumschip ingericht.

Het zeilschip werd door een vertegenwoordiger van de Staat op 7 april 1932 in ontvangst genomen. Wat later bleek dat de MERCATOR geen voldoening schonk en door kenners werd het schoolschip op kritiek onthaald. De masten waren te zwaar en de ballast te licht. Men was verplicht grondige wijzigingen te laten aanbrengen. Nadien was de MERCATOR een uitstekend schip. Het werd opgetuigd als barkentijn.

In de zeilvaart bestaan er vele scheepstypes. Het is het tuig dat het karakter van het zeilschip bepaalt. Elke vorm van tuigage heeft zijn voordelen maar ook zijn nadelen. Grote zeilschepen hadden vaak een verbluffend zeiloppervlak, gevormd door veel verschillende zeilen, die allemaal een typische naam dragen. De MERCATOR voerde normaal 15 zeilen met een totale oppervlakte van ongeveer 1.600 m<sup>2</sup>. Door de aard van het tuig zeilde dit schip het best bij dwarse wind. Bij gunstige wind kon de MERCATOR 13 knopen lopen. Deze zeilen waren :

van de kluiverboom naar de fokkemast, de jager, de kluiver en het stagzeil,

aan de fokkemast vier razeilen, van beneden naar boven, de fok, het voorondermarszeil, het voorbovenmarszeilen het voorbovenbramzeil, aan de tweede mast, het grootzeil met er boven het grootgaffeltopzeil, aan de derde mast, het bezaan met er boven het bezaangaffeltopzeil, tussen de fokkemast en de tweede, het groot stagzeil, het grootmiddenstagzeil en het groot stengestagzeil, tussen de tweede mast en het bezaan het bezaanstengestafzeil.

#### REIZEN

De eerste reis van de MERCATOR ving aan op 3 september 1932 onder gezag van commandant R. van de Sande. Tijdens deze kruistocht werden volgenplaatsen bezocht: Oostende, Helsingborg en Cherbourg. Gedurende de vooroorlogse tochten werden bijna alle wereldzeeën bevaren en waren alle bekende havens aanlegplaatsen. Vanaf 1932 tot en met 1940 legde het opleidingsschip 161.686 zeemijlen af, waarvan 78.866 zeemijlen al zeilend. Het schip verleende haar medewerking aan wetenschappelijke ondernemingen, zoals onder meer het verzamelen van specimen voor het Natuurhistorisch Museum te Brussel. Bij het biologisch onderzoek van de zeefauna maakte de scheepsdokter Zaslavski zich zeer verdienstelijk. Met het schip werden een vijftigtal nieuwe specimen van de zeefauna meegebracht.

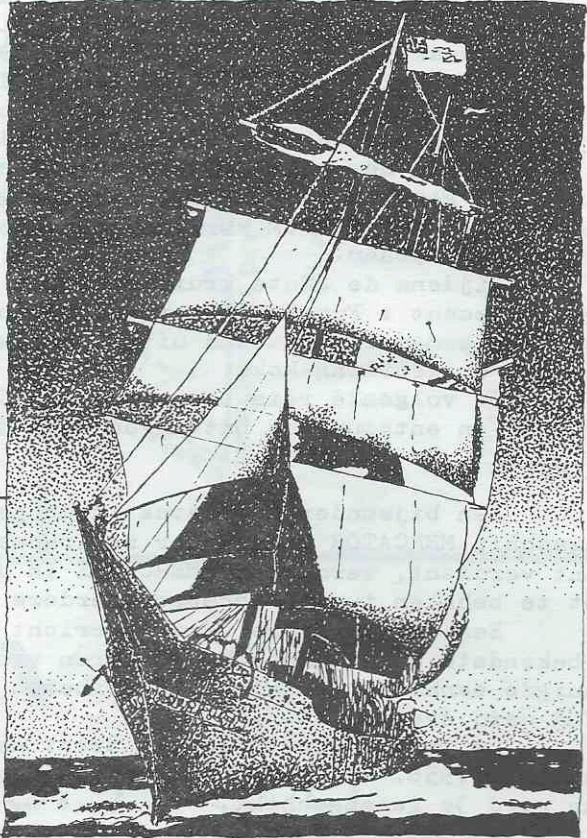
Uit de vooroorlogse periode was de 7de kruistocht (3-10-1934 -- 21-5-1935) zeker de merkwaardigste. De bestemming was o.a. de Paaseilanden, waar een Frans-Belgische wetenschappelijke expeditie moest afgehaald worden. Buiten het studiemateriaal dienden ook twee reuzenbeelden geladen, het zwaarste woog 6 ton. Het schoolschip met zijn waardevolle vracht kwam op 12 mei 1935 te Brussel toe.

In 1936 viel de MERCATOR de bijzondere eer te beurt het stoffelijk overschot van Pater Damiaan naar België te brengen. Jozef De Veuster, uit Tremelo begaf zich in 1873 naar Molokai (Hawaii Eilanden), het eiland der melaatsen, om hen te verzorgen en bij te staan. Na een verblijf van 16 jaar werd hij zelf aangetast door deze vreselijke ziekte en bezweek.

De held van Molokai werd begraven te Kalawao. Met de steun van Koning Leopold III en door toedoen van Kardinaal Van Roey en Mgr. Alencastre, bisschop van Hawaii, koos de MERCATOR zee om het stoffelijk overschot van Pater Damiaan naar zijn geboorteland over te brengen. Einde januari 1936 werd de verzegelde kist door een toestel van het Amerikaanse leger van Molokai naar Honolulu gevlogen.

Van daar vertrok de lijkst met het schip REPUBLIC voor de reis naar Cristobal, waar op 27 februari, tijdens een plechtigheid, het stoffelijk overschot aan de MERCATOR werd overgedragen. De thuisreis verliep zonder grote moeilijkheden en op zondag 3 mei 1936 werd te Antwerpen het stoffelijk overschot door 8 kadetten van boord gedragen. De Koning, de kardinaal en andere vooraanstaanden woonden deze plechtigheid bij.

In 1938 deed het Belgische schoolschip een reis naar IJsland voor een onderzoek in verband met de geisers. Twee jaar later werd het schip belast om medewerking te verlenen bij het in kaart brengen van de kust van Belg-Kongo. Buiten de wetenschappelijke opdrachten was de MERCATOR ook in talrijke gevallen en bij diverse gelegenheden ambassadeur van ons land.



Dit was ondermeer het geval in : 1935 te Brussel, t.g.v. de wereldtentoonstelling; 1935-1936 in Guadeloupe en Martinique, feesten n.a.v. de driehonderdste verjaardag van de aanhechting van de Antillen bij Frankrijk; 1937 te Montreal en Quebec in Canada teneinde de Belgisch-Canadese week luister bij te zetten; in 1938 te Caracas in Venezuela t.g.v. de investituur van onze gevolmachtigde minister ; 1939 te New York t.g.v. de wereldtentoonstelling.

Op 21 februari 1940 vertrok het opleidingsschip uit de haven van Oostende met een bemanning van 74 koppen, waaronder 29 kadetten. Na een reis naar Rio de Janeiro kwam het schip te Boma aan. Dit was het einde van de 20ste kuistocht en tevens de laatste vooroorlogse reis.

Begin 1943 werd het schoolschip door de Britse Admiraliteit opgeëist en vertrok het onder Britse vlag als "Submarine Depot Ship" naar Freetown, waar het bleef tot augustus 1945. Het was pas op 18 januari 1947 dat de gesleepte MERCATOR opnieuw de Schelde kwam opvaren. Van het voormalig sierlijk en goed onderhouden opleidingsschip bleef niet veel over. Het ging bij de werf Beauval & Goedemé in herstelling.

Grondig herstelt deed het schip een eerste proef van ongeveer een maand. Dit geschiedde nog steeds onder gezag van ct. van de Sande, een uitstekende zeilofficier en de juiste man om jongens voor te bereiden voor de zeemansloopbaan.

Tijdens de 22ste kruistocht van 20 januari 1951 werden volgende havens bezocht : Funchal, Teneriffe, Casablanca, Rio del Oro, Napels en Algiers. De bemanning bestond uit 94 man, waaronder 49 kadetten, leerling matrozen en leerling-koks.

De volgende reis bezocht de MERCATOR o.m. Nantes waar het 3 dagen verbleef en enthousiast ontvangen werd door het Franse publiek.

#### ZEILRACES

Een bijzonder hoofdstuk in de geschiedenis van het Belgisch opleidingsschip MERCATOR is dit der zeilraces. Een aspect dat de volle aandacht verdient, vermits de MERCATOR in de zeilkoersen goede uitslagen wist te behalen tussen schepen meerdere grootten en tuigages.

Een eerste koers werd ingericht in 1956 van Totbay naar Lissabon. De bekendste opleidingsschepen waren van de partij waaronder 5 vierkantgetuigde eenheden. De kleinere eenheden behaalden de beste uitslagen, MERCATOR werd evenwel 12e .

De tweede wedstrijd van Brest naar de Canarische Eilanden vond plaats in 1958. De MERCATOR kwam met een ruime voorsprong aan de finish, doch werd 3e gerangschikt.

De derde internationale koers deed de deelnemers in 1960 van Oslo naar Oostende zeilen. Ondertussen was beslist dat de MERCATOR uit de vaart zou worden genomen. Commandant Ghys - sedert 1955 gezagvoerder - zette alles op alles om een goede uitslag te behalen. De MERCATOR liep als eerste over de eindmeet.

Ze werd opnieuw 3e gerangschikt. Niettemin ontving het Gelgisch schoolschip twee bijzondere prijzen : deze voor het eerst over de eindmeet te varen en de prijs voor de beste overtocht.

Na de koers lichte MERCATOR het anker voor de laatste tocht. Deze 41e kruistocht had o.a. tot doel de grootste plechtigheden bij te wonen te Lissabon naar aanleiding van de 500e verjaring van de dood van Hendrik de Zeevaarder.

#### NA VERRE TOCHTEN

Op 14 augustus 1960 liep de MERCATOR de haven van Antwerpen binnen. Het schoolschip zou nooit meer zee kiezen.

Als een schip dat niet sterven wil, rustte de MERCATOR eerst enkele jaren als museumschip te Antwerpen. Gezien de luttel belangstelling werd het vaartuig over gebracht naar Oostende waar het nu wél belangstelling geniet. Ze rust nu uit van de verre tochten op 's werelds wijde zeeën. En het is maar goed ook dat een kostbare relikwie uit de vervlogen zeiltijd wordt bewaard.

Totaal afgelegde afstand in zeemijlen onder zeil; 140.675 ; met motor : 188.232; totaal 337.742.

+ Overgenomen uit het tijdschrift De Takel-Nr 3- 2e jaar- Oostende .+